

γενικώτερον μεταξύ τῶν φυσικῶν Ἐπιστημῶν, ἡ Ἱατρικὴ παρεγνώρισε τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ζωὴν. Ἐθεώρει μάλιστα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος ὡς ἀντιεπιστημονικὴν. Ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἰδίως ἀπὸ 30ετίας, ἀνεγνώρισεν ἡ Ἐπιστήμη τὴν ἐπίδρασιν ταύτην ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τῶν ὀργάνων. Ἐν τούτοις ὅμως ἐν τῇ πράξει σήμερον παραβλέπεται ἡ πνευματικὴ αὕτη ἐπισκόπησις.

Εἰς τοῦτο ἀποβλέπει τὸ παρουσιαζόμενον βιβλίον: Παρὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὄσων ἡ Ἐπιστήμη σήμερον ἀπαιεῖ, εἶναι ἀνάγκη καὶ τῆς πνευματικῆς προσπελάσεως τοῦ πάσχοντος, ὥστε ὁ ἱατρὸς νὰ δύναται καὶ ἐκ διαισθήσεως νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τούτου, καθοδηγούμενος ὑπὸ τοῦ συναισθήματος. Περιφανῆς ἱατρὸς τοῦ 16ου αἰῶνος ὁ B. Hehenheim, ὀνομασθεὶς καὶ Παράκελσος, γράφει εἰς ἓνα βιβλίον του ὅτι die beste Arznei ist die Liebe (τὸ καλύτερον φάρμακον εἶναι ἡ ἀγάπη).

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ.—Ἐπὶ τοῦ μαθηματικοῦ χωρίου τοῦ Θεαιτήτου τοῦ Πλάτωνος, μέρος II, ὑπὸ *Εὐαγγ. Σταμάτη**. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Μιχ. Στεφανίδου.

Α'. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος, διατὶ ὁ Θεόδωρος¹ ἐσταμάτησεν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀσυμμέτρου τῆς τετραγωνικῆς ρίζης τοῦ ἀριθμοῦ 17, ὅπερ ἀπὸ δύο περίπου χιλιάδων ἐτῶν ἀπασχολεῖ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἑλληνικὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην ὑπεστηρίξαμεν διὰ πραγματείας ἡμῶν ἀνακοινωθείσης ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 12.1.1956² ὅτι ὁ Πλάτων πιθανῶς νὰ ὑπαινίσσεται τὴν ἱερότητα, ἣν εἶχε διὰ τοὺς Πυθαγορείους ὁ ἀριθμὸς δεκαεπτὰ. Τὰ προβληθέντα παρ' ἡμῶν συναφῶς ἐπιχειρήματα ἦσαν: 1) χωρίον ἐκ τῶν Θεολογουμένων τῆς ἀριθμητικῆς τοῦ Ἰαμβλίχου³ 2) χωρίον ἐκ τῆς πραγματείας τοῦ Πλουτάρχου⁴ περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσίρι-

* EVANGELOS STAMATIS, *Über die mathematische Stelle des Theaetetus von Platon, Teil II.*

¹ «Περὶ δυνάμεων τι ἡμῖν Θεόδωρος ὅδε ἔγραψε τῆς τε τρίποδος πέρι καὶ πεντέποδος ἀποφαίνων ὅτι μήκει οὐ σύμμετροι τῇ ποδιαίᾳ, καὶ οὕτω κατὰ μίαν ἐκάστην προαιρούμενος μέχρι τῆς ἑπτακκαιδεκάποδος ἐν δὲ ταύτῃ πως ἐνέσχετα». (147 d - 148 b).

² Βλ. *Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 31 (1956), σελ. 10.

³ Iamblich, *Theologoumena arithmeticae*, ed. V. de Falco, Teubner 1922, σ. 11, 19.

⁴ Πλουτάρχου, *Περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος* 367 (ἔκδ. G. Vernardakis Vol. II σ. 514; Teubner).

δος 3) Ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κιώνων τῆς μεγαλύτερας πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος εἶναι δεκαεπτὰ 4) ὅτι τὸν ἀριθμὸν 17 ἀπαντῶμεν εἰς τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὡς π. χ.

Ἄν δρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

καὶ 5) Ὅτι τὸν ἀριθμὸν 17 ἀπαντῶμεν εἰς τὰ Πτολεμαίου μουσικὰ ξηθα γράφεται: ἔστι δὲ ἡ εὗρεσις τῶν τόνων καὶ τῶν ἡμιτονίων καὶ τῶν διέσεων κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην¹

	8	τόνος	9
	καὶ	ταῦτα	δις
16	ἡμιτ.	17	ἡμιτ. 18
-----τόνος-----			

καὶ μεταξὺ εὐρίσκεται ἀριθμὸς ὁ 17.

B'.

Ἐκ τῶν κατωτέρω παρατιθεμένων ὁμηρικῶν στίχων καταφαίνεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς 17 ἔχει συμβολικὸν νόημα καὶ εἰς τὸν Ὅμηρον. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς 17 ἀποτελεῖ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων τέλειον χρονικὸν διάστημα ἐντὸς τοῦ ὁποίου συντελεῖται ἱεροπρεπῆς ἢ ἀξιολογὸς τις πράξις. Οὗτος εἶναι συντεθειμένος ἐκ δύο ἐξαιρετικῆς σημασίας ἀριθμῶν· ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν δέκα θεωρούμενον τέλειον καὶ ἀπὸ τὸν ἱερόν ἀριθμὸν ἐπτά².

Οὕτω κατὰ τὴν ραψωδίαν ἠ τῆς Ὀδυσσεΐας, ὁ Ὀδυσσεύς, ἀφοῦ περιεπλανήθη ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας, ἔφθασε τὴν δεκάτην ἡμέραν εἰς τὴν νῆσον Ὠγυγίην ἔνθα παρέμεινε ἐπτά ἔτη.

Ὀδυσ. η 253 ἐννῆμαρ φερόμην· δεκάτη δέ με νυκτὶ μελαίνῃ
νῆσον ἐς Ὠγυγίην πέλασαν θεοί, ἔνθα Καλυψώ

Ὀδυσ. η 259 ἔνθα μὲν ἐπτάετες μένον ἔμπεδον, εἴματα δ' αἰεί.

Κατὰ τὴν ραψωδίαν κ τῆς Ὀδυσσεΐας, ὁ Ὀδυσσεύς, ἀφοῦ ἔπλεεν ἐννέα νύκτας καὶ ἡμέρας, εἶδε κατὰ τὴν δεκάτην τὴν πατρίδα του καὶ μετὰ πλοῦν ἐξ ἡμερῶν ἔφθασεν τὴν ἐβδόμην ἡμέραν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Λάμου.

Ὀδυσ. κ 28 ἐννῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἡμαρ,
τῇ δεκάτῃ δ' ἤδη ἀνεφαίνετο πατρίς ἄρουρα,

¹ Scriptorum musica Graeci, IX Excerpta Neapolitana, § 19 σ. 416, Teubner 1895.

² Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἐπτά ΜΙΧ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ, Ἀστρολογικὸν σημεῖωμα, Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος 192 b σ. 65. ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ, Ἑπταδικαὶ ἔρευναί. Ἀθ. 1922. (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, τόμ. 33).

Ὅδυσ. κ 80 *ἐξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἦμαρ
ἐβδομάτῃ δι' ἰκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πολίεθρον,*

Κατὰ τὴν ραψωδίαν ε τῆς Ὀδυσσεΐας, ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποπλεύσας ἀπὸ τὴν νῆσον τῆς Καλυψοῦς συνεχίζει τὸν πλοῦν ἐπὶ δεκαεπτὰ ἡμέρας.

Ὅδυσ. ε 278 *ἐπτά δὲ καὶ δέκα μὲν πλέεν ἦματα πομποροεύων,
ὀκτωκαιδεκάτῃ δ' ἐφάνη ὄρεα σκίοεντα.*

Καὶ εἰς τὸ η τῆς Ὀδυσσεΐας ἀπαντῶμεν τοὺς αὐτοὺς στίχους·

Ὅδυσ. η 267 *ἐπτά δὲ καὶ δέκα μὲν πλέον ἦματα πομποροεύων,
ὀκτωκαιδεκάτῃ δ' ἐφάνη ὄρεα σκίοεντα.*

Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ραψωδίαν ω τῆς Ὀδυσσεΐας καταφαίνεται ἡ ἱερότης τοῦ ἀριθμοῦ δεκαεπτὰ. Ὁ Ὀμηρος παριστᾷ αὐτόθι διαλεγόμενας τὰς ψυχὰς τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος πληροφορεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀχιλλέως περὶ τῶν τιμῶν τὰς ὁποίας ἀπέδωκαν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀχιλλέως ἐν Τροίᾳ θρηγήσαντες αὐτὸν ἐπὶ δεκαεπτὰ ἡμέρας.

Ὅδυσ. ω 63 *ἐπτά δὲ καὶ δέκα μὲν σε ὁμῶς νύκτας τε καὶ ἦμαρ
κλαίομεν ἀθάνατοί τε θεοὶ θνητοὶ τ' ἀνθρώποι
ὀκτωκαιδεκάτῃ δὲ δόμεν πυρὶ, πολλὰ δὲ σ' ἀμφὶ*

Ὅθεν ἐνισχύεται ἔτι περισσότερο ἡ ἀποψὶς ἡμῶν ἢ ἐκτεθεῖσα κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας τῆς 12 - 1 - 1956¹, καθ' ἣν ὁ Πλάτων ἀφίνων τὸν Θεόδωρον νὰ σταματήσει εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀσυμμέτρου τῆς τετραγωνικῆς ρίζης τοῦ ἀριθμοῦ 17 ὑπαινίσσεται τὴν ἱερότητα τοῦ ἀριθμοῦ τούτου.

ZUSAMMENFASSUNG

A. Auf die Frage (im Theaetetus 147d) warum Theodoros, während des Beweises von Irrationalitäten sich bei $\sqrt{17}$ aufhielt, teilte der Verfasser im vorigen Jahr (Prakt. d. Akad. 31 (1956) S. 10) mit, dass er es für wahrscheinlich hält, Platon liess den Theodoros bei $\sqrt{17}$ aufhören, um die Heiligkeit, die für die Pythagoreer die Zahl 17 hat, anzudeuten. Seine Argumente waren 1) Eine Stelle aus Iamblichos 2) Eine Stelle aus Plutarch 3) Die Zahl der Säulen der Längsseite von Parthenon ist 17 4) Man begegnet der Zahl 17 im daktylischen Hexameter bei Homer und 5) Man begegnet der Zahl 17 in den Μουσικὰ des Ptolemaeus.

B. Aus den unten angeführten homerischen Versen ist ersichtlich, dass die Zahl 17 auch bei Homer einen symbolischen Sinn hat. Allem Anschein nach stellt die Zahl 17 bei den Griechen seit uralten Zeiten einen voll-

¹ Πρακτικά Ἀκαδ. Ἀθ 3 (1956) 10 ἐξ.

kommenen Zeitabschnitt dar, während dessen sich eine ehrwürdige oder ansehnliche Tat vollzieht. Sie ist aus zwei Zahlen von grosser Bedeutung zusammengesetzt: aus der Zahl zehn, die man als vollkommene Zahl betrachtete und aus der heiligen Zahl sieben.

Einige Beispiele aus der Odyssee.

- η 253 *trieb neun Tage herum. In der zehnten der schrecklichen Nächte führten die Himmlischen mich gen Ogygia, wo Kalyпсо.*
- η 259 *Sieben Jahre blieb ich bei ihr und netzte mit Tränen.*
- κ 28 *Schon durchsegelten wir neun Tage und Nächte die Wogen, und in der zehnten Nacht erschien uns das heimische Ufer,*
- κ 80 *Als wir nun sechs Tage und Nächte das Meer durchrundert landeten wir am siebten bei der Festungsstadt von Lamos,*
- ε 278 *Siebzehn Tage befuhr er die ungeheueren Gewässer, am achtzehnten erschienen die fernen, schattigen Berge*
- η 267 *Siebzehn Tage befuhr ich die ungeheueren Gewässer, am achtzehnten erblickt' ich die fernen, schattigen Berge.*

Im Gesang ω stellt Homer die Seelen von Agamemnon und Achilleus in Gespräch dar. Die Seele des Agamemnon erzählt der Seele des Achilleus über die Ehrungen, die die Griechen damals dem Toten Achilleus in Troja erwiesen, indem sie um ihn *siebzehn* Tage getrauert haben:

- ω 63 *Siebzehn Tage und Nächte beweinten wir unaufhörlich deinen Tod, der Unsterblichen Chor und die sterblichen Menschen, am achtzehnten verbrannten wir dich und schlachteten ringsum.*

Infolgedessen wird die Meinung des Verfassers, dass Platon den Theodoros bei $\sqrt{17}$ aufhören liess, um die Heiligkeit der Zahl 17 anzudeuten' noch mehr erhärtet.

ΣΕΙΣΜΟΛΟΓΙΑ.—Τὸ θαλάσσιον σεισμικὸν κύμα τῆς 9 Ἰουλίου 1956, ὑπὸ Ἄγγ. Γ. Γαλανοπούλου*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Μαξ. Μητσοπούλου.

Ἄν καὶ τὸ θαλάσσιον σεισμικὸν κύμα εἶναι ἓνα φαινόμενον ὄχι σπάνιον εἰς τὴν σεισμικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἄγνοια ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὅποια δύναται ἐνίοτε νὰ ἐπιφέρῃ, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ψυχραίμων παρακολούθησιν καὶ διὰ πρώτην φορὰν φωτογράφησιν ἐνὸς τοιοῦτου φαινομένου κατὰ τὴν 9^{ην} Ἰουλίου 1956. Οὕτως ἐπετεύχθη συγκέντρωσις ἐνὸς πλουσίου ὑλικοῦ παρατηρήσεων, τὸ ὅποῖον ἐπέτρεψε τὴν ἐξαγωγήν ὀρισμένων συμπερασμάτων ὡς πρὸς τὸν

* A. G. GALANPOULOS, The Seismic Sea Wave of July 9, 1956.